

Inspirationskatalog om faglige overgange

Aktioner afprøvet som led i UVM-projektet
"Klasseledelse og faglige overgange" 2016-17

Inspirationskatalog om faglige overgange

Aktioner afprøvet som led i UVM-projektet "Klasseledelse og faglige overgange" 2016-17

© Institut for Læring og Filosofi og Undervisningsministeriet

Udgivet af

Institut for Læring og Filosofi

Aalborg Universitet

Kroghstræde 3

9220 Aalborg Øst

Tlf. 99409950

E-mail: learning@learning.aau.dk.

Inspirationskataloget refererer til forskningsrapporten *Klasseledelse og faglige overgange*,
Institut for Læring og Filosofi, 2017

Indhold

1	INDLEDNING.....	1
1.1	Faglige overgange – resume	2
2	INSPIRATIONSKATALOG.....	5
2.1	Skrivning i dansk i grundforløbet – IBC – Aabenraa	5
2.2	Genrer på tværs i dansk – Bjerringbro Gymnasium	6
2.3	Skriftlige overgange i dansk og engelsk - Frederikssund Gymnasium	7
2.4	Samarbejde i matematik på langs og tværs af skoleformer i Horsens – Learnmark ..	9
2.5	Matematikkens Hus – Midtfyns Gymnasium	10
2.6	Videndeling ml. udskolingslærere og gymnasielærere, dansk og matematik – Odsherred Gymnasium	12
2.7	Faglige overgange i engelsk – gymnasieelever underviser folkeskoleelever i ordklasser – Tørring Gymnasium	13
2.8	Faglige overgange i engelsk - at bryde faglige barrierer – Viborg Gymnasium og HF14	
2.9	Netværk ml. gymnasie- og folkeskolelærere – Rosborg Gymnasium	15
2.10	Ny prøveform og digital dannelse – Horsens HF & VUC	19
2.11	Litteratur til videre inspiration.....	20

1 INDLEDNING

Dette inspirationskatalog er udarbejdet i forbindelse med udviklingsprogrammet: "Klasseledelse, læringsfællesskaber og faglige overgange" iværksat af Undervisningsministeriet. Udviklingsprogrammet er opdelt i to særskilte forløb, hvor 9 gymnasiale institutioner har gennemført projekter om klasseledelse, og 10 gymnasiale institutioner har gennemført projekter om overgangen mellem grundskolen og gymnasiet.

Dette inspirationskatalog vedrører de 10 projekter, som adresserede overgangen mellem grundskolen og gymnasiet.

Inspirationskataloget knytter sig til forskningsrapporten *Klasseledelse og faglige overgange*, der er udarbejdet i forbindelse med evalueringen af udviklingsprogrammet. Forskergruppen, der har stået for evalueringen, består af lektor Arnt Vestergaard Louw, lektor Dorte Ågård og professor MSO Hanne Kathrine Krogstrup, Institut for Læring og Filosofi, Aalborg Universitet.

De skoler, som har deltaget i udviklingsprogrammet om faglige overgange, er:

- Bjerringbro Gymnasium
- Frederikssund gymnasium
- Horsens HF og VUC
- IBC Aabenraa
- Learnmark
- Midtfyns Gymnasium
- Odsherred Gymnasium
- Rosborg Gymnasium og HF
- Tørring Gymnasium
- Viborg Gymnasium og HF

Dette inspirationskatalog er udarbejdet på baggrund af de aktioner, skolerne har beskrevet i deres afsluttende aktionsskema, hvor vi har bedt dem forholde sig til:

- Formålet med aktionen
- Fremgangsmåde – hvad har vi konkret gjort
- Vores elevers reaktioner på aktionerne
- Forhold, man bør overveje, hvis man vil afprøve aktionen

Der har været stor variation i størrelsen på de 10 deltagende skolars projekter. Der har været etableret omfangsrige projekter, der i princippet har inddraget alle folkeskoler og ungdomsuddannelser i den pågældende kommune, og der har været etableret mere lokale projekter med en håndfuld lærere på det pågældende gymnasium. Denne variation afspejler sig også i dette inspirationskatalog.

Et resume af skolernes erfaringer fra de gennemførte udviklingsprojekter om faglige overgange fra kapitel 3 i forskningsrapporten følger herunder. Herefter følger selve inspirationskataloget.

1.1 Faglige overgange – resume

Under udviklingsprogrammet "Klasseledelse, læringsfællesskaber og faglige overgange", iværksat af Undervisningsministeriet, har 10 skoler arbejdet med forskellige forsøgs- og udviklingsprojekter med henblik på at udvikle bedre *faglige overgange* fra grundskolen til gymnasiet for eleverne, med fokus på følgende fire temaer:

1. At opbygge et veldefineret vidensgrundlag om elevernes faglige og studiemæssige kompetencer og udfordringer, når de begynder i de gymnasiale uddannelser
2. At udvikle progression fra grundskole til gymnasiale uddannelser i elevernes evne til abstraktion og til at håndtere større stofmængder
3. At etablere tætte lærersamarbejder mellem lærerne i grundskolen og i de gymnasiale uddannelser
4. At udvikle metoder til at håndtere spredning i elevforudsætninger, så alle elever kan få det bedst mulige udbytte af den indledende gymnasiale undervisning.

Inden for fagene dansk, engelsk og matematik har skolerne selv kunne vælge det eller de projekter, de ville arbejde med under den overordnede ramme. Overskrifterne på skolernes projekter har været:

- Skrivning i Dansk i Grundforløbet (IBC Aabenraa)
- Genrer på tværs i dansk (Bjerringbro Gymnasium)
- Skriftlige overgange i danske og engelsk (Frederikssund Gymnasium)
- Netværkssamarbejde i matematik på langs og tværs af skoleformer i Horsens (Learnmark Horsens)
- Matematikkens Hus (Midtfyns Gymnasium)
- Netværk for videndeling mellem udskolingslærere og gymnasielærere i dansk og matematik' (Odsherred Gymnasium)
- Faglige overgange i engelsk – gymnasieelever underviser folkeskoleelever i ordklasser (Tørring Gymnasium)
- Faglige overgange i engelsk – at bryde faglige barrierer (Viborg Gymnasium og HF)
- Etablering af netværk mellem gymnasie- og folkeskolelærere (Rosborg Gymnasium)
- Ny prøveform i digital dannelse (Horsens HF og VUC).

Overgange, der står centralt for projekterne, skal forstås som de udfordringer, eleverne og lærerne møder i forbindelse med elevernes overgang fra grundskolen til gymnasiet, men også som de nye læringsmuligheder, overgangen tilbyder. Projekterne er løbende blevet evalueret af forskere fra Aalborg Universitet med henblik på at understøtte skolernes udviklingsarbejde samt at vurdere projekternes effekter.

Resultater

I forhold til at adresserer elevernes fagspecifikke og formmæssige overgangsudfordringer har nogle skoler arbejdet med at etablere dialog og faglige samarbejder mellem elever fra 9. og 10. klasse og elever fra gymnasiet. Disse former for *elev-elev samarbejder*, udviklet og rammesat af lærere fra grundskolen og gymnasiet i fællesskab, har haft potentiale til at klæde grundskoleeleverne bedre på til at starte i gymnasiet. Erfaringerne fra disse projekter viser, at det har givet en øget bevidsthed om eget fagligt niveau samt en øget selvrefleksiv evne i forhold til at vurdere egen faglige progression hos de deltagende 1.g. elever.

Skriftlighed og arbejdet med længere tekster viser sig specielt som en udfordring for eleverne i gymnasiet i *dansk* og *engelsk*. Med udgangspunkt i fx grammatik, at skabe en god struktur, hurtigskrivning og stilladsering har nogle af skolerne arbejdet med at bygge bro mellem den Obligatoriske Selvvalgte Opgave i 10. klasse og Dansk/Historieopgaven i 1.g. Der har også været arbejdet specifikt med elevernes lyst til og glæde ved at skrive i form af processkriveøvelser eller i form af fokus på udvikling af skriveidentitet ved at opnå forståelse for centrale begreber, fakta- og fiktionskoder eller skrivemåder. Erfaringen fra disse udviklingsprojekter peger på to centrale indsatsområder: 1) At understøtte og udvikle en større bevidsthed om formelle krav til skriftlighed allerede i grundskolen; 2) At understøtte og udvikle elevernes skrivelyst og skriveglæde.

Engelsk forandrer sig fra i grundskolen at have meget fokus på elevernes mundtlige kompetencer til i gymnasiet at lægge større vægt på, at analysere tekster på engelsk – 'dansk på engelsk'. I skolernes udviklingsarbejde har man her arbejdet med at etablere brobygninger mellem grundskolens og gymnasiets genrer, fx mellem artikel, reportage, e-mail-korrespondance, blogs og debatindlæg og gymnasiets 'non-fiction analysis'. Dette har betydet en forhøjelse af karakterniveauet for elevernes første non-fiction essay i gymnasiet.

I forhold til at arbejde med elevernes mundtlige tilbageholdenhed i *engelsk*, når de starter i gymnasiet, har skolerne arbejdet med at etablere specifikke 'øverum' i form af små samtalerum, hvor det italesættes som legitimt at øve sig og lave sproglige fejl. Disse øverum har betydet, at eleverne har givet sig selv lov til at prøve og fejle og dermed holde sig mindre tilbage mundtligt. I den forbindelse er det vigtigt for eleverne, at der er struktur og faste rammer for øvelserne. Eleverne oplever det også som væsentligt, at lærerne indgår i samtalerne med eleverne i mindre fora.

Matematik er det fag, hvor eleverne oplever den største synlige forandring fra grundskolen til gymnasiet både i indhold og form – med større vægt på at forstå matematikken og føre matematisk bevis. Dette har været adresseret ved fx at arbejde med de matematiske programmer, eleverne møder i gymnasiet allerede i grundskolen. Dette har givet eleverne et forhåndskendskab til de arbejdsmetoder og faglige begreber, de senere møder i gymnasiet. Sådanne indsatser afhænger væsentligt af grundskolelærerens vilje til og interesse i at lære programmerne at kende.

Samarbejdet mellem grundskolen og gymnasiet har udgjort et centralt tema for stort set alle skolernes udviklingsprojekter. Her har det været væsentligt, at lærerne har oplevet *ejerskab* for projekterne i form af en oplevelse af mening og relevans i forhold til problemstillingen. *Fællesskab og videndeling* har ligeledes været en væsentlig forudsætning for, at der har kunnet udvikle sig en fælles referenceramme og et fælles vidensbaseret udgangspunkt for samarbejdet omkring elevernes overgange. Det har fx været i form af fælles oplæg om relevante emner eller fælles deltagelse i workshops, vidensdelingskurserne og netværk. En tredje væsentlig mekanisme har været, at arbejdet har centreret sig omkring udvikling af *konkrete undervisningsforløb eller nyt undervisningsmateriale*. Samlet set peger erfaringerne fra de etablerede samarbejder i projekterne på behovet for at udvikle og permanent indarbejde en *dobbeltrettet overgangsdidaktik*, der 'bor' både i grundskolen og gymnasiet.

Ledelsesopbakning vurderes af en stor del af deltagerne til at have haft stor betydning for udviklingsarbejdet. Her har det været væsentlig, at den indledende og forpligtende kontakt mellem grundskolen og gymnasiet etableres på ledelsesmæssigt niveau.

Finansieringen opleves af flere af deltagerne som udfordrende for samarbejdet med grundskolerne, idet forsøgsmidlerne har været forankret i gymnasiet. Det har betydet, at grundskolens deltagelse alene har været interessebåret og i enkelte tilfælde har ophørt som følge af grundskoleinterne økonomiske omprioriteringer. Dette giver anledning til overvejelser over, om forsøgsmidler bør udbydes til både grundskolen og gymnasiet, når forsøgsarbejdet retter sig mod at etablere faglige samarbejder mellem de to institutionstyper.

2 INSPIRATIONSKATALOG

2.1 Skrivning i dansk i grundforløbet – IBC – Aabenraa

Formål med aktion	<ul style="list-style-type: none"> • At eleven løsriver sig fra sit subjektive ståsted • At eleven føler glæde og får succes ved at skrive. • At eleven udvikler sin skrive- og skriveidentitet. • At eleven har forståelse for centrale begreber, fakta- og fiktionskoder, genrer, skrivemåder og skrivehandlinger. 						
Fremgangsmåde – hvad har vi konkret gjort	<p>Vi har arbejdet med forskellige stilladserede skriveøvelser, som alle er beskrevet i en fast struktur: <i>Skrivemåde – Skrivehandling – Genre</i></p> <p>De skrivemåder, vi arbejdede med, var at skrive for at <i>informere, udvikle og strukturere viden, argumentere og reflektere</i>.</p> <p>Skrivehandlingerne var for at lære at <i>formidle information, udvikle viden, strukturere viden, karakterisere, analysere, analysere og fortolke, beskrive, overbevise, udforske, påvirke og reflektere</i>.</p> <p>Genrerne var: <i>Portræt, redegørelse, analyse med citater, analyse og fortolkning, kommentar, diskussion og refleksion over egen læring</i>.</p> <p>Skriveøvelserne havde en fast øvelsesvejledning med punkterne: 1. Skrivemåde, 2. Læringsmål, 3. Instruks, 4. Vurderingskriterier</p>						
Illustration	<p>Eksempel på skriveøvelse:</p> <p>Analyse og fortolkning af uddrag fra Christina Hesselholdt: <i>Lykkelige familier</i>, 2014</p> <table border="1" data-bbox="475 1413 1378 1807"> <tr> <td data-bbox="475 1413 802 1473">1. Skrivemåde</td> <td data-bbox="802 1413 1378 1473">At strukturere viden</td> </tr> <tr> <td data-bbox="475 1473 802 1559">2. Læringsmål</td> <td data-bbox="802 1473 1378 1559">At skrive en analyse og fortolkning af en novelle.</td> </tr> <tr> <td data-bbox="475 1559 802 1807">3. Instruks</td> <td data-bbox="802 1559 1378 1807"> <ol style="list-style-type: none"> 1. Indledning 2. Fortolkningshypotese 3. Person- og miljøkarakteristik underbygget med citater 4. Hvilken betydning har synsvinkel og skrivemåde? 5. Fortolkning: tema og holdning </td> </tr> </table>	1. Skrivemåde	At strukturere viden	2. Læringsmål	At skrive en analyse og fortolkning af en novelle.	3. Instruks	<ol style="list-style-type: none"> 1. Indledning 2. Fortolkningshypotese 3. Person- og miljøkarakteristik underbygget med citater 4. Hvilken betydning har synsvinkel og skrivemåde? 5. Fortolkning: tema og holdning
1. Skrivemåde	At strukturere viden						
2. Læringsmål	At skrive en analyse og fortolkning af en novelle.						
3. Instruks	<ol style="list-style-type: none"> 1. Indledning 2. Fortolkningshypotese 3. Person- og miljøkarakteristik underbygget med citater 4. Hvilken betydning har synsvinkel og skrivemåde? 5. Fortolkning: tema og holdning 						

	4.Vurderingskriterier	1. Dybtgående person- og miljøkarakteristik underbygget med relevante citater. 2. En sammenhængende formidling af din analyse og fortolkning
Vores elevers reaktioner på aktionen	<ul style="list-style-type: none"> • Forløbet har gjort en forskel for eleverne. • Da eleverne har skrevet i stort set hvert undervisningsmodul, er det lykkedes at løsrive eleverne fra deres subjektive ståsted. De udtrykker, at de via forløbet har fået forståelse for centrale danskbegreber, skrivemåder og skrivehandlinger, og at det har været positivt at få så meget stilladseret og struktureret træning i at skrive. 	
Forhold, man bør overveje, hvis man vil afprøve aktionen	Det er vigtigt at formålet med aktionen italesættes undervejs i forløbet, og at elevernes evne til at reflektere over egen læring opprioriteres.	
Skole	IBC Aabenraa	
Deltagende lærere + mailadresse	Inger Ernstsén; IER@ibc.dk	

2.2 Genrer på tværs i dansk – Bjerringbro Gymnasium

Formål med aktion	At forbedre kendskab til de tre eksamensgenrer på gymnasiet – både for gymnasieeleverne og folkeskoleeleverne, som regner med at starte på en gymnasial uddannelse.
Fremgangsmåde – hvad har vi konkret gjort	På baggrund af et konstruktivt samarbejde mellem lærerne fra de forskellige skoleformer har vi i fællesskab udformet en hjemmeside, hvor eleverne sammen har udarbejdet forskellige præsentationer af, hvilke kompetencer fra danskundervisningen i folkeskolen man har brug for, når man skal skrive en kronik eller analyserende artikel i gymnasiet.
Illustration	<p>Et eksempel på arbejdsspørgsmål til den analyserende artikel: http://genrerpaatvaers.wikispaces.com/</p> <p>Produktkrav</p> <ul style="list-style-type: none"> • En lille film, et radioprogram/podcast, et screencast, et powerpoint, en synopsis eller en prezi. • Andre forslag er velkomne, men skal godkendes af lærerne. <p>Genrer, som alle kender i forvejen, der 'ligner' den analyserende artikel</p> <ul style="list-style-type: none"> • Novellen • Daglig analyse i undervisningen – både mundtligt og skriftligt • Romanarbejde – kapitler enkeltvis, hvor man kommer i dybden

	<ul style="list-style-type: none"> • Billedanalyse • Kortfilmsanalyse <p>Arbejdsspørgsmål til samarbejdet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvilke danskfaglige redskaber, som man lærer i folkeskolen, kan man bruge her for at skrive en god analyserende artikel? • Udform en køreplan for, hvordan man skriver en god analyserende artikel.
Vores elevers reaktioner på aktionen	Alle eleverne har overordnet set været overvejende positive.
Forhold, man bør overveje	<p>Det er vigtigt med:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Et godt samarbejde mellem folkeskolerne og gymnasierne på både lærer og ledelsesniveau. • Tydelige rammer og mål for eleverne, når de skal samarbejde.
Skole	Bjerringbro Gymnasium og henholdsvis Egeskov-, Bøgeskov- og Rødkærsbro skole
Deltagende lærere + mailadresse	Hanne Bach Høj (hh@bggym.dk) Louise Wulff (lw@bggym.dk)

2.3 Skriftlige overgange i dansk og engelsk - Frederikssund Gymnasium

Formål med aktion	At undersøge og udbrede kendskab til skriftlige genrer i henholdsvis grundskole og gymnasium med henblik på at udvikle mere adækvat skriftlig træning i starten af gymnasiet, så transferværdien af de skriftlige kompetencer eleverne har med sig fra grundskolen synliggøres.
Fremgangsmåde – hvad har vi konkret gjort	<ul style="list-style-type: none"> • Vi har gennem et samarbejde med folkeskolelærere overværet undervisningen i skriftlig dansk og engelsk i en nærliggende skole og sat os ind i regelgrundlaget for grundskolens opgavetyper og genreforståelse. • Vi har udviklet eksperimenterende opgavetyper i en 1g i dansk og en 2g i engelsk, hvor vi har forsøgt at udnytte vores kendskab til elevernes eksisterende ressourcer og kompetencer og kombineret dem med en gradvis introduktion til de gymnasiale kompetencer - både når genrerne ligner og kan trække på samme hammel, og når de ikke direkte ligner. • Endelig har vi afholdt et seminar for de to faggrupper på gymnasiet, hvor vi i samarbejde med de involverede folkeskolelærere har formidlet vores viden om grundskolens skriftlighed i en mere systematisk sammenligning med gymnasiets genrer for at påpege ligheder og forskelle og introduceret til vores eksperimentelle opgavetyper.

Vores elevers reaktioner på aktionen	<ul style="list-style-type: none"> • Resultatet af interviews med elever efter projektets gennemførelse har vist, at den tydelige progression med afsæt i en for dem kendt genre fra folkeskolen, fx novelleskrivning, har haft en klar effekt på det endelige skriftlige produkt som tog udgangspunkt i en af gymnasiets genrer, fx litterær analyse. • Vi har bl.a. løbende lavet refleksionsøvelser, hvor eleverne skulle forholde sig til deres produkter. Disse metafaglige overvejelser har gjort det lettere for os at følge med i processen fra start til slut. Eleverne har været meget positive overfor den tydelige progression samt vores indsigt i, hvad de kommer med fra folkeskolen. I engelskfaget, hvor vi har arbejdet med skriftlig progression fra folkeskolens artikelskrivning til gymnasiets non-fiction essay, var resultatet slående i den endelige opgave. De karakterer, der blev givet i første udkast af non-fiction essayet, var markant højere end normalt, og elevernes tilbagemeldinger på forløbet meget positive. • I dansk informerede vi eleverne om projektet og efterfølgende evaluerede vi de mere eksperimenterende opgavetyper i klassen. • Nogle danskelever syntes, det var svært at bevæge sig fra folkeskolens genrer, som de udfoldede sig i grundskolen til et mere begrænset udgangspunkt i disse genrer, fordi der blev bygget gymnasiekompetencer på. Andre elever fandt det spændende kun i begrænset form at gentage kendte genrer og i stedet se dem i et gymnasialt perspektiv. Alle elever syntes, de havde lært meget.
Forhold, man bør overveje	<p>At stable et samarbejde på benene med folkeskolelærerne kræver tid og ledelsesmæssig opbakning. Vi endte med at samarbejde med to dygtige og kompetente lærere fra grundskolen, men det tog tid at få kontakt til de rigtige mennesker og få sat processen i gang. Vi startede processen med en lærer-til-lærer kontakt, men det viste sig at være mere omfattende, end vi havde regnet med. Vejen til et samarbejde kunne tænkes at blive kortere, hvis ledelsen går aktivt ind i at etablere kontakten.</p>
Skole	<p>Frederikssund Gymnasium Trekløverskolen</p>
Deltagende lærere + mailadresse	<p>Lisbeth Gundlund Jensen (gymnasielærer) fglj@frsgym.dk Anna Lea Hyrdum (gymnasielærer) fgah@frsgym.dk Lykke Bagnegaard Kristensen (folkeskolelærer) lbach@frederikssund.dk Erik Kragh (folkeskolelærer) erikkragh@mac.com</p>

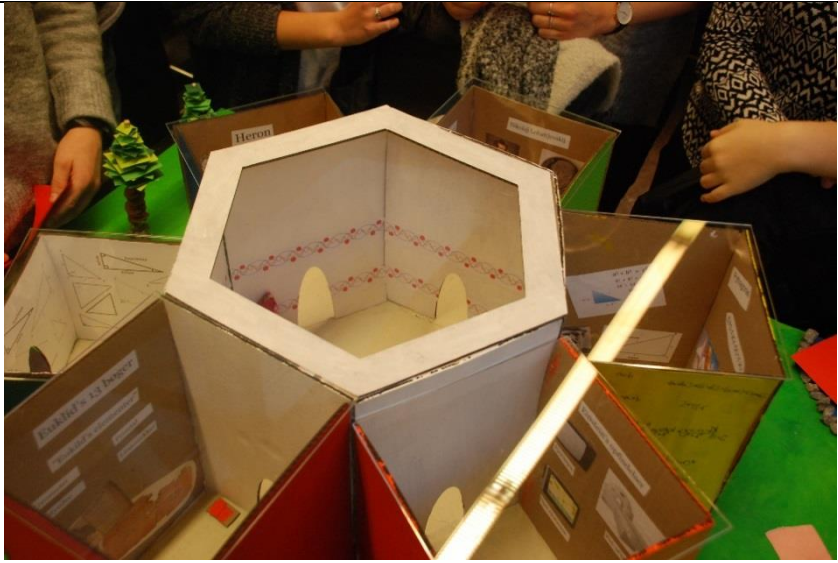
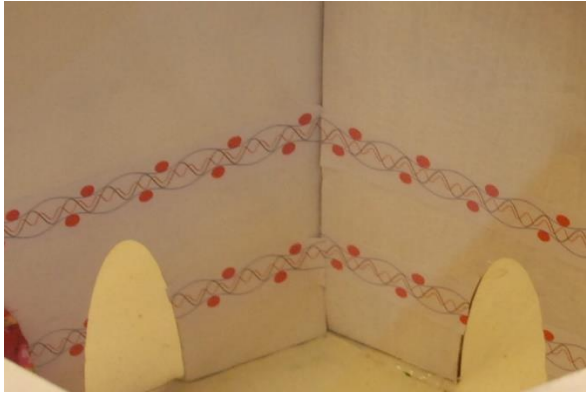
2.4 Samarbejde i matematik på langs og tværs af skoleformer i Horsens – Learnmark

Formål med aktion	<ul style="list-style-type: none"> • At etablere et blivende samarbejde/netværk omkring matematik mellem alle gymnasier, diverse ungdomsuddannelser samt folkeskoler med overbygning i og tæt på Horsens - samt Horsens Kommune • Samarbejdet og dialog på tværs af skoleformer skal på sigt lette overgangen fra grundskolerne til ungdomsuddannelserne for eleverne i Horsens Kommune. Forudsætningen for at dette lykkes er, at lærerne har kendskab til hinandens arbejde og udfordringer, samarbejder om noget, har en ligeværdig dialog og udvikler et blivende netværk - også på længere sigt.
Fremgangsmåde – hvad har vi konkret gjort	<ul style="list-style-type: none"> • I foråret 2016 tog vi kontakt til kommunen og sendte mails/breve til gymnasier (stx, hf, htx, og hhx), erhvervsskoler samt alle folkeskoler tilknyttet Horsens kommune. • Vi nedsatte desuden en ”styregruppe” med repræsentanter fra skolerne til planlægning af samarbejde og første forløb. • I september 2016 afholdte vi et stormøde med deltagelse af ca. 35 undervisere., hvor projekts formål og tanker om projektet blev præsenteret, og hvor vi etablerede arbejdsgrupper på tværs af skolereformer. • Fra september til marts samarbejdede de etablerede arbejdsgrupper om bl.a.: <ul style="list-style-type: none"> • Undervisningsforløb • IT-anvendelse • Sammenligning af opgavebesvarelser, eksamensformer og omsætningstabeller • Sprog - fagbegreber • Ungdomsuddannelseselever underviser folkeskoleelever • Observation i klasser • Grupperne afleverede en forløbsrapport med evalueringer og opsamling • I april 2016 afholdtes endnu et stormøde, hvor grupperne præsenterede erfaringer via samarbejdet, diskuterede diverse myter om hinanden, indgik aftaler om fremtidigt samarbejde, og der blev etableret en styregruppe, der fremover skal stå for planlægning af et årligt fællesmøde som ALLE undervisere i matematik inviteres til. Samtidig etableredes samarbejder mellem lærerne omkring diverse relevante emner (mindstekrav, kompetencer, IT-værktøj) • I september 2017 skal afholdes endnu et stormøde.
Vores elevers reaktioner på aktionen	<p>Der har været mange grupper i spil - jf. ovenstående:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eleverne, der underviste på tværs, havde stor fornøjelse heraf. EUD-elever voksede herved.

	<ul style="list-style-type: none"> • Besøg i klasserne var overvejende med lærere, der iagttog, for at vi efterfølgende kunne sammenligne/diskutere problematikker. • I praksis har fokusområdet ikke primært været eleverne på kort sigt men på lang sigt.
Forhold, man bør overveje	<ul style="list-style-type: none"> • Tid! Det har kostet MANGE MANGE timer først at etablere kontakt til kommune og gymnasier, herefter at opnå konsensus omkring formål med samarbejde/projekt, planlægningsmøder omkring stormmøder etc. • Planlægning med så mange aktører koster tid og kræfter. • Det er afgørende at få kommunen med på banen som aktiv medspiller, da det ellers er vanskeligt at komme i kontakt med undervisere i folkeskolen. Kommunens deltagelse sikrer, at skolerne får lov at deltage.
Skole	Learnmark Horsens
Deltagende lærere + mailadresser	Jytte Melin (jme@learnmark.dk)

2.5 Matematikkens Hus – Midtfyns Gymnasium

Formål med aktion	<ul style="list-style-type: none"> • Det overordnede formål var at øge oplevelsen af, at matematik kan anvendes i praksis og derigennem øge interessen for matematik blandt eleverne i grundskolen. • Sideløbende hermed var det også et formål at skabe en kontakt mellem grundskole- og gymnasieelever gennem et matematisk fællesskab med udgangspunkt i matematisk formidling.
Fremgangsmåde – hvad har vi konkret gjort	<p>Eleverne i 9. klasserne konkurrerer i grupper om at designe og bygge en model af "Matematikkens Hus," som lever op til en række matematiske kriterier. Undervejs i processen har hver 9. klasse to gange besøg af en gruppe 2.g-elever, som underviser dem i matematiske emner, der er relevante for løsning af opgaven. Forløbet kulminerer i en "Matematik-uge" i 9. klasse, hvor huset udvikles og bygges i løbet af mandag til torsdag, og alle 9.klasse-grupperne mødes på gymnasiet om fredagen til finalen, hvor modellerne præsenteres for flere dommergrupper, der bl.a. består af de 2.g-elever, der var ude at undervise.</p>

<p>Illustration</p>	 <p>Mønstre lavet med funktioner i Geogebra</p>
<p>Vores elevers reaktioner på aktionen</p>	<p>De fleste af eleverne i 2.g har syntes godt om projektet. De vurderer, at det faglige indhold, de underviste i, var relevant for projektet, og at 9. klasseeleverne fik et godt udbytte af forløbet. De finder også, at indholdet har været relevant for dem selv, og at de selv har fået et fagligt tilfredsstillende udbytte af forløbet.</p>
<p>Forhold, man bør overveje</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Det vigtigste er nok, at idéerne og materialet udvikles i et samarbejde mellem grundskole- og gymnasielærere, så man sikrer sig ejerskab for projektet i begge lejre, samt at det faglige indhold er relevant for begge niveauer. • Det er også vigtigt at 2.g-eleverne klædes godt på, inden de skal ud at undervise. Vi havde udarbejdet materialet til dem, og eleverne gennemarbejdede det selv forud for besøget på folkeskolerne. Endvidere skal 9.klasselærerne også være gjort bekendt med indholdet, og de skal være til stede under 2.g'ernes besøg.
<p>Skole</p>	<p>Midtfyns Gymnasium</p>

Deltagende lærere + mailadresse	Marianne Weye Sørensen (mw@mfg.dk) Eva Katballe (ek@mfg.dk)
--	--

2.6 Videndeling ml. udskolingslærere og gymnasielærere, dansk og matematik – Odsherred Gymnasium

Formål med aktion	<ul style="list-style-type: none"> • At etablere et netværk på kommunalt plan for dansk- og matematiklærere med fokus på fælles viden om overgangen mellem grundskole og gymnasium. Formålet er at skabe en mere glidende overgang for kommende gymnasieelever ved, at deres læring i udskolingen målrettes gymnasiet, og undervisningen i 1g tager udgangspunkt i elevernes viden og kompetencer fra grundskolen. • Eleverne skal opleve, at deres læring fra grundskolen er brugbar i gymnasiet.
Fremgangsmåde – hvad har vi konkret gjort	<ul style="list-style-type: none"> • I september 2016 afholdtes et indledende møde med kommunens skoleledere og forvaltning. Her blev projektet præsenteret, og der blev truffet aftaler om ressourcer (lærertimer) til deltagelse i ideudvikling samt afholdelse af ½ kursusdag for alle dansk- og matematiklærere i udskolingen. • I januar 2017 afholdes et Ideudviklingsmøde med en gruppe udskolings- og gymnasielærere med drøftelse af ligheder og forskelle mellem dansk og matematik i hhv. overbygning og gymnasium samt input til konkrete emner til kommende kursusdag. Alle deltagere var på forhånd gjort bekendt med konklusionerne i rapporten "Overgangsproblemer mellem grundskole og gymnasium i fagene dansk, matematik og engelsk" (Aase Bitsch Ebbensgaard et al, IND, 2014). • I april 2017 afholdtes ½ kursusdag (eftermiddag) hvor alle dansk- og matematiklærere fra kommunens folkeskoler samt to lokale friskoler og efterskoler var indbudt. På programmet for kurset var: Fælles punkt om parathedsvurdering; UU deltog i dette. Derefter fagopdelt forløb med fokus på hhv. skriftlig fremstilling (dansk) og CAS-værktøjer og brøker (matematik).
Vores elevers reaktioner på aktionen	Eleverne er ikke direkte involveret i aktionen, men skulle efterfølgende gerne opleve de positive effekter af den.
Forhold, man bør overveje	<ul style="list-style-type: none"> • Det er vigtigt organisatorisk at forankre aktiviteten på tværs af skoleformer samt inddrage den kommunale forvaltning for at sikre sammenhæng i planlægning og tildeling af ressourcer.

	<ul style="list-style-type: none"> • Man bør nedsætte en styregruppe, hvori der sidder både faglærere og skoleledelser fra såvel udskoling som gymnasium. Styregruppen planlægger fra år til år kursets faglige indhold. Den udsender mødeindkaldelse og forestår den konkrete gennemførelse af kurset. Der skal afsættes særlige ressourcer til styregruppens arbejde. • Det er en god ide at fastlægge et årligt genkommende tidspunkt for kursusdagen, så alle involverede skoler i god tid kan planlægge lærernes deltagelse, og så der skabes en fast tradition for at mødes i netværket. • Man kan starte aktionen som et interessefællesskab med pædagogiske ildsjæle. Hvis aktionen skal have tilstrækkelig effekt, bør alle lærere i udskoling og 1g i dansk og matematik dog deltage. • Kun få efterskoleelever ender med at gå på gymnasiet i samme lokalområde som efterskolen. Der er dog pædagogiske og faglige fordele ved, at også efterskolerne er med i netværket, da aktionens effekt dermed kan spredes til andre dele af landet. • Yderligere aktiviteter og fag kan med tiden indgå i netværket.
Skole	Odsherreds Gymnasium
Deltagende lærere + mailadresse	Projektansvarlige: Marianne Munch Svendsen (rektor) (ms@odsherreds-gym.dk), Malene Rothgardt (dansk) (malenerothgardt@mail.dk), Hans-Henrik Torp (matematik) (hanshenriktorp@gmail.com).

2.7 Faglige overgange i engelsk – gymnasieelever underviser folkeskoleelever i ordklasser – Tørring Gymnasium

Formål med aktion	<ul style="list-style-type: none"> • At få indsigt i hvad folkeskoleelever tænker om engelsk i gymnasiet og give folkeskoleelever en forventning om hvilke krav, der stilles til grammatisk kunnen i gymnasiet. • At skabe kontakt mellem engelsklærerne på gymnasiet og nogle af de skoler, vores elever kommer fra. • At give folkeskolelærerne en indsigt i engelsk på gymnasiet og gymnasielærere en indsigt i engelsk i folkeskolen.
Fremgangsmåde – hvad har vi konkret gjort	Folkeskolelærere og gymnasielærere har observeret engelskundervisningen i henholdsvis gymnasiet (1,2 og 3g klasser) og i folkeskolen (en 9. klasse). Dernæst har gymnasieelever fra 1 og 2g (fra 4 elever til hele klassen) undervist 9. klasser på 4 skoler i ordklasser via forskelligt materiale primært udfærdiget af en gymnasielærer og noget af gymnasieleverne selv.

Vores elevers reaktioner på aktionen	<ul style="list-style-type: none"> • Eleverne har fundet det oplivende og interessant at undervise folkeskolens elever. • De deltagende har været overraskede over at observere, hvor store fremskridt de selv har gjort deres første ¾ år i gymnasiet.
Forhold, man bør overveje	<ul style="list-style-type: none"> • At tage hensyn til at folkeskolens lærere har en travl hverdag.
Skole	Tørring Gymnasium
Deltagende lærere + mailadresse	Ella Schack Østergaard. eo@toerring-gym.dk Finn Agger fa@toerring-gym.dk Inger Lehmann il@toerring-gym.dk Tanja Huus Gulmann th@toerring-gym.dk Dorthe Bjerglund db@toerring-gym.dk

2.8 Faglige overgange i engelsk - at bryde faglige barrierer – Viborg Gymnasium og HF

Formål med aktion	Formålet med aktionen var at skabe større forståelse mellem 10. klasse og gymnasiet og for de faglige barrierer, der måtte være for elevernes overgang fra 10CV til VGHF og eventuelt afdække initiativer, der kan afhjælpe disse barrierer.
Fremgangsmåde – hvad har vi konkret gjort	<ul style="list-style-type: none"> • Aktionen blev afviklet som et kollegialt supervisions projekt mellem engelsklærere på 10. klassecenteret samt engelsklærere på gymnasiet med undervisning i 1. hf og 1.g klasser. • Der dannes par af lærere, der overværer 2 - 3 moduler af hinandens undervisning, identificerer barrierer for den faglige overgang og formulerer forslag til initiativer, der kan afhjælpe barriererne.
Vores elevers reaktioner på aktionen	Projektet kørte primært på lærersiden, hvor det har været givende at få konkret indblik i den anden skoles virkelighed. De initiativer, der blev sat i søen, evalueres ultimo 2018.
Forhold, man bør overveje	<ul style="list-style-type: none"> • Der skal sikres opbakning fra de berørte lærerkollegier. • Der skal sikres opbakning fra de to skolers ledelsers, specielt mht. at skabe tid og rum til at lærer-parrene kan arbejde.
Skole	Viborg Ungdomsskole Viborg Gymnasium og HF
Deltagende lærere + mailadresse	Søren Kjær Sørensen, ks@vghf.dk

2.9 Netværk ml. gymnasie- og folkeskolelærere – Rosborg Gymnasium

<p>Mål med aktion</p>	<ul style="list-style-type: none"> Målet med projektet er at etablere et netværk mellem engelsk- og matematik-undervisere fra Rosborg Gymnasium & HF og undervisere fra 5 folkeskoler i lokalområdet, der sender elever til gymnasiet. Sigtet med netværket er, at gymnasiets undervisere i engelsk og matematik får indsigt i og forståelse for det faglige og didaktiske arbejde, der foregår i grundskolens 9. klasse i de nævnte fag. Der etableres ”personlige netværk”, sparringspartnere mellem grundskole og gymnasium. <p>Baggrund: Rosborg Gymnasium & HF vil gerne blive bedre til at modtage de elever, der kommer fra områdets grundskoler.</p>
<p>Fremgangsmåde – hvad har vi konkret gjort?</p>	<ul style="list-style-type: none"> To undervisere i engelsk og to i matematik har udarbejdet undervisningsforløb i fagene rettet mod 9. klasse i grundskolen. Undervisningsforløbene er lavet med afsæt i Forandringsteori. Rosborg Gymnasium & HF har kontaktet 5 lokale folkeskoler og inviteret dem til at deltage. Invitationen og kontakten er sket på ledelsesniveau. 3 skoler valgte at deltage. Opstartsmøde med involverede undervisere fra grundskolerne og gymnasiet. Planlægning af besøg på folkeskolerne. Gymnasieundervisere besøger folkeskolerne og gennemfører deres undervisningsforløb i udvalgte 9. klasser. Evalueringsmøde.
<p>Illustration</p>	<p><u>Eksempel fra Matematik:</u></p> <p>Forandringsteori for matematik.</p> <p>1. Problemdefinition Det er en udfordring for skolens matematiklærere at facilitere elevernes erkendelse af de krav til matematisk præcision og brug af fagbegreber, som de møder, når de starter i gymnasiet.</p> <ul style="list-style-type: none"> Konsekvens: Udover at det er en del af matematikkens identitet, at kunne formulere sig præcist og utvetydigt, har man ikke opfyldt de faglige mål, hvis eleverne ikke har lært at formulere sig på den måde, der er karakteristisk for matematikken. Desuden er det svært at afgøre, hvor meget eleverne har forstået og i sidste ende falder eleverne fra og kan ikke følge undervisningen, hvilket kan gå ud over løfteevnen. <p>2. Forventet effekt</p> <ul style="list-style-type: none"> På kort sigt: Spirende bevidsthed hos kommende gymnasieelever om, hvordan kravene til matematisk præcision er anderledes i gymnasiet end i folkeskolen. Kort sigt betyder altså her perioden fra ca. marts til og med skolestart i august. På mellemlang sigt: Konsolidering af bevidstheden om de nye krav. På langt sigt: Indsatsen kan ikke alene føre til en effekt på langt sigt.

3. Aktiviteter

- **Aktivitet:** "Brobygning" ved udlån af gymnasimatematiklærer til et mindre forløb (omfang på cirka 2 lektioner) i 9. klasse (kun for dem som ved de skal videre i gymnasiet) med fokus på problemet.
- **Indhold:** Aktiviteten bygger på en konstruktivistisk ide om, at de kommende gymnasieelever i mødet med gymnasielæreren kommer i en kognitiv konflikt med det formål at ændre på elevernes forforståelse af matematikfaget. Kort resumeret er det meningen, at eleverne skal eksponeres for matematikopgaver, hvor det bliver klart for dem, at det er nødvendigt at kunne formulere sig meget præcist.
- **Hvordan forventer vi det virker:** Ved at møde gymnasimatematiklæreren tidligt (og ikke bare en enkelt dag ved et besøg i gymnasiet) mødes matematiksproget tilsvarende tidligt, og overraskelsen over niveauforskellen mindskes.
- **Med hvilken effekt:** Både lærere og elever bliver bevidste om elevernes formuleringsmæssige niveau, således at man har et fælles udgangspunkt og en fælles forventning.

4. Eksempel på en aktion

- **Tiltag med henblik på at eleverne skal kunne formulere sig matematisk præcist** (jf. effekt på langt sigt)
Med udgangspunkt i deres ordbog udsættes eleverne i stigende grad for opgaver, hvor de skal formulere sig matematisk præcist med fagbegreber. En opgave kunne fx være at bevæge sig hen mod en præcis formulering af Pythagoras' sætning ved at bruge begreber som "retvinklet trekant" "katete" og "hypotenuse", fremfor blot at sige $a^2 + b^2 = c^2$. En anden opgave kunne være at "fikse" dårlige/upræcise formuleringer som: Når hældningen for en lineær sammenhæng er i minus, er funktionen faldende.
En eksponentiel sammenhæng er givet ved $y = 2 \cdot 1,8^x$. Sammenhængen er voksende, fordi den er over 1.
- **Hvordan forventer vi det virker:** Eleverne når til en erkendelse af, hvor vigtigt det er at formulere sig præcist i matematik.
- **Med hvilken effekt:** Eleverne kan formulere sig præcist med brug af matematiske fagtermer.

Eksempel fra Engelsk:

Mundtlighed

1. Problemdefinition

- a. Problem: De nye omgivelser som eleverne, der kommer fra grundskolen møder på gymnasiet, det ændrede faglige fokus og højere niveau kan gøre eleverne stille, forsigtige og ikke-deltagende. Med nye omgivelser menes der både de nye sociale rammer på en stor skole i en ny klasse men bestemt også, at undervisningens form og fokus er anderledes (mere faglig terminologi, flere krav om tekstnærhed og analyse.)
- b. Konsekvens: For få elever siger noget i timen. Dynamikken i undervisningen lider også under, at eleverne er for tilbageholdende.

- c. Hvorfor et problem? Fordi eleverne får for lidt mundtlig træning og får ikke indøvet nye ord. Det kan desuden skabe et mønster i klassen eller hos den enkelte elev, hvor en passiv indstilling bliver tilgangen til faget.
2. Forventet effekt
- a. Eleverne tør åbne munden om ikke-faglige ting.
 - b. Eleverne tør ytre sig om faglige ting i grupper og på klassen.
 - c. Engelsk bliver et naturligt og trygt arbejdsprog i grupperne og klassesamtaler, hvor samtalen flyder frit og utvungent med mange deltagende elever.

Forandringsteori

1. Aktivitet: Gymnasielæreren skal vide, hvordan engelskundervisningen i grundskolen er. Hvad er fokus? Hvor sker forandringen for eleven? De to undervisere i projektet informerer de øvrige lærere på et faggruppemøde.
Hvordan forventer vi det virker? Lærerne får en større viden om, hvad der foregår i grundskolen, og hvor forskellene på grundskolen og gymnasiet er.
Hvilken effekt: Læreren bliver bedre til at møde eleverne der, hvor de er, når de kommer til gymnasiet og italesætte forskellene, og *hvorfor vi gør, som vi gør.*

2. Aktivitet: Italesætte overfor eleverne at klasserummet er et træningsrum! De skal ikke være bange for at blive bedømt, vi skal øve os og træne vores sprog. Dette skal gøres ofte ved helt konkret at sige til dem i klassen før gruppearbejde og til elevsamtaler, at man skal øve sig for at blive dygtig. Der skal desuden gives færre karakterer.

Hvordan forventer vi det virker? Ved at give færre karakterer i 1g (nu først i februar første gang) fjernes presset over at skulle *præstere* og evt. heller ikke ved afleveringer. Noget af presset over *at skulle præstere* forsvinder, hvis undervisningen italesættes som *træning*.

Hvilken effekt: Eleverne giver sig selv lov til at prøve og fejle, uden det får konsekvenser. I smågrupper og/eller i klassedialogen.

3. Aktivitet: Mange små samtaleøvelser uden fagligt fokus.

Opvarmningsøvelser f.eks. Dilemma of the day, yes-no game, quiz og byt med spørgsmål, der relaterer til eleverne i stedet for et fagligt fokus osv. Samtale i par eleverne imellem eller mindre grupper, hvor der er mindre på spil for den enkelte elev. Læreren kan også deltage for at eleverne kan opleve læreren i en anden rolle (ikke bedømmer, ikke træner - men bare samtalepartner), så dennes persona virker mindre faretruende i andre situationer.

Hvordan forventer vi det virker? Eleverne bliver vænnet til at sige små ting på engelsk, mens andre (de nye klassekammerater) lytter. Det skaber en tryghed at tale om noget uden et rigtigt eller forkert svar. Samtidigt vil indholdet i opgaverne gøre, at eleverne bliver klogere på hinanden.

Hvilken effekt? Trygheden som eleverne får opbygget når de "snakker om alt og ingenting" gør dem mere sikre, og giver dem selvtillid til at sige noget, når andre lytter, samtidigt med at de *fremmede* bliver mere kendte.

4. Aktivitet: Omhyggelig introduktion til fagbegreber og praksis i faget. *Hvad laver vi? Hvad kalder vi det? Hvorfor gør vi som vi gør?* Begreber kan introduceres gradvist. Eller f.eks. øvelser hvor begreber fra dansk overføres direkte til engelsk i en øvelse, hvor de skal matche begreberne. Se nedenfor.

Match the English expression with the Danish expression

1. Narrator	a. Miljø
2. Characterization	b. Handling
3. Setting	c. Tema
4. Point of view	d. Synsvinkel
5. Theme	e. Hovedperson
6. Plot	f. Novelle
7. Main character	g. Personkarakteristik
8. Short story	h. Fortæller

Hvordan forventer vi det virker? Eleverne føler sig ikke dumme, fordi de ikke forstår hvad der foregår. Begreberne bliver forklaret grundigt fra start. Øvelser der bygger på genkendelighed, giver eleven et tryggere forhold til begreberne.

Hvilken effekt? Eleverne lærer udtrykkene og metoderne og kan se formålet med at lære det.

Vores elevers reaktioner på aktionen

Reaktioner fra 9. klasses eleverne i matematik.

Sammenfattet gav eleverne udtryk for følgende før undervisningsforløbet i matematik:

- At være god til matematik er at være god til at regne opgaver.
- Det er vigtigt at kunne huske det hele.
- De basale ting, som fx de fire regnearter, er de vigtigste ting at kunne.
- Flertallet af eleverne har ikke reflekteret dybere over forskellen på matematik i folkeskolen og gymnasiet. De angiver blot, at der bliver et "højere niveau".

Sammenfattet om elevernes reaktion efter undervisningsforløbet i matematik: Eleverne går fra at sige "højere niveau i gymnasiet" til at give mere specifikke svar på, hvori forskellen består. Eleverne kan flere beviser, har mere fokus på præcision og er mere grundige i deres arbejde.

Reaktioner fra 9. klasses eleverne i engelsk

- Strukturer og faste kendte rammer giver tryghed. F.eks. i form af arbejdsformer og klare instruktioner.
- Forskellige gruppeopsætninger der kan give mulighed for at eleverne kan tale med læreren i et mindre forum.
- Der må gerne indgå bevægelse eller et element af spil.

Forhold, man bør overveje	<ul style="list-style-type: none"> • Forhold der bør overvejes, hvis et tilsvarende projekt skal gennemføres. • At koordineringen med grundskolen sker på lederniveau. • At der afholdes opstartsmøde, hvor alle undervisere deltager. Nye mødetidspunkter aftales og besøgsdatoer afklares. Der udveksles mobilnumre og mailadresser. • At der fastlægges en klar evalueringsstruktur. • At der er afsat tid i processen til møder med en faglig pædagogisk og didaktisk dagsorden.
Skole	Rosborg Gymnasium & HF
Deltagende lærere + mailadresse	Matematik: Christian Skjødt Pedersen cp@rosborg-gym.dk , Rasmus Nicolajsen ni@rosborg-gym.dk Engelsk: Camilla Hoe Bach Lauritsen ch@rosborg-gym.dk , Lene Friis Jørgensen lj@rosborg-gym.dk Ledelse: Nis Tind Bechmann nb@rosborg-gym.dk

2.10 Ny prøveform og digital dannelse – Horsens HF & VUC

Formål med aktion	Vi har arbejdet med den nye digitale prøveform i dansk A på HF. Indsatsen har haft 3 formål: <ul style="list-style-type: none"> • At afklare hvordan den nye prøveform forandrer faget, og hvilke nye kursistrettede vi har brug for at udvikle i den sammenhæng. • At udvikle og afprøve opgavemateriale og progressionsstrukturer. • At formgive opgavematerialet, så det er tilgængeligt for lærere og elever.
Fremgangsmåde – hvad har vi konkret gjort	Vi har lavet 3 arbejdsgrupper: <ul style="list-style-type: none"> • En arbejdsgruppe har arbejdet med instruktioner og opgaver til internettet som ressource. • En gruppe har arbejdet med instruktioner og opgaver til metateksten • En gruppe har arbejdet med opgaver til medietekster og medieanalyse samt instruktioner til måde medie- og litterær analyse Opgaver og instruktionsark er formgivet og tilgængelige på www.skriveportalen.dk
Vores elevers reaktioner på aktionen	<ul style="list-style-type: none"> • Vi har løbende afprøvet opgaverne på egne hold. Eleverne tager positivt imod den stilladsering, vi bygger op med instruktioner og opgaveform. • Vi kan i deres skriftlige arbejder se, at de bruger stilladset til at skabe struktur, tage faglige greb i teksterne og til at skabe et skriftligt sprog og udtryk om de tekster, de skriver om.
Forhold, man bør overveje	<ul style="list-style-type: none"> • Der bør systematiseres en erfaringsopsamling. • Vi har anvendt en padlet til at dele ideer og opgaver, som løbende var inspirationskilde. Den fungerede desuden som afsæt for erfaringsudveksling og ny-formulering af ideer til vores projektmøder.

Skole	Horsens HF & VUC
Deltagende lærere + mailadresse	Janne Børsting, jvb@horsenshfgvuc.dk Eva Sølberg: ES@horsenshfgvuc.dk Bente Bisgaard Callisen: BB@horsenshfgvuc.dk Tina Dunø: TD@horsenshfgvuc.dk Esther Mosholt Kaaris: EK@horsenshfgvuc.dk Lene Friis: LFR@horsenshfgvuc.dk Catrine Storm Thoft: CST@horsenshfgvuc.dk Rikke Ellerbæk Haue: REH@horsenshfgvuc.dk Kirsten Charlotte Garney: KCG@horsenshfgvuc.dk

2.11 Litteratur til videre inspiration

- Hutters, C. & Lundby, A. (2015). *Klasserumsledelse og elevinddragelse – Erfaringer fra syv udviklingsprojekter på de gymnasiale uddannelser*. Center for Ungdomsforskning, Aalborg Universitet
- Jackson, C. (2006). *Lads and ladetts in School. Gender and a Fear of Failure*. Open University Press.
- Murning, S. (2013). *Social differentiering og mobilitet i gymnasiet: Kulturel praksis, sociale positioner og muligheder for inklusion*. Ph.d.-afhandling. Aarhus Universitet, Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU).
- Katznelson N. & Louw, A. V. (2017). Unge i gymnasieskolen. I Dolin, J., Ingerslev, G. H. & Jørgensen, H. S. (red.) (2017) *Gymnasiepædagogik. En grundbog*. Hans Reitzels Forlag.
- Ulriksen, L., Ebbensgaard, A. B. & Jacobsen, J. C. (2014). Overgangsproblemer mellem grundskole og gymnasium i fagene dansk, matematik og engelsk. *IND's skriftserie nr. 37.*, Institut for Naturfagernes didaktik, Københavns Universitet
- Ulriksen, L., Murning, S. & Ebbensgaard, A. B. (2009). *Når gymnasiet er en fremmed verden*. Samfundslitteratur.
- Pless, M., Juul, T. M. & Katznelson, N. (2016). *Uddannelsesvalg, vejledning og karrierelæring i et ungeperspektiv*. Aalborg Universitet.
- Wahlgren, B. & Aarkrog, V. (2012). *Transfer. Kompetence i en professionel sammenhæng*. Aarhus Universitetsforlag.
- Pless, M., Katznelson, N., Hjort-Madsen, P., Nielsen, A. M. W. (2015). *Unge motivation i udskolingen. Et bidrag til teori og praksis om unges lyst til læring i og udenfor skolen*. Aalborg Universitetsforlag.
- Ågård, D. (2014) *Motiverende relationer. Lærer-elev-relationers betydning for gymnasieelevers motivation*. Ph.d.-afhandling, Aarhus Universitet.